

PRIMORSKI GLAS

Naroča se za Avstrijo pod naslovom: Lidova tiskarna, Wien V., Margaretenplatz 7.
Za vse ostale države pa se sprejemajo naročila pri Založbi „Jug“ v Ljubljani,
Šelenburgova ulica 7/II, SHS.

Naročnina znača: za Avstrijo: četrtletno S 2.—, celoletno S 8.—; za Jugoslavijo:
četrtletno Din. 15.—, celoletno Din. 60.— za ostalo inozemstvo celoletno S 10.—
ali Din. 80.—. Posamezna številka 25 grošev ali Din. 2.—.

Italija in Jugoslavija

Ko smo se preselili na Dunaj, smo obljubili našim čitateljem članek, v katerem bomo skušali dokazati, da je med Jugoslavijo in današnjo imperialistično Italijo vsako iskreno prijateljstvo nemogoče, da je mogoče samo razmerje, pa naj se imenuje prijateljsko ali mirno sožitje, pod katerim se v resnici skriva sovraštvo. Ker je baš takrat nastopila v odnosih med obema državama neke vrste idila, ki je nismo hoteli motiti, pa čeprav smo vedeli, da ne bo dolgo trajala, smo vedno odlašali z izpolnitvijo dane obljube. Sedaj pa, ko idila že več ne obstoja, nam ni treba imeti več nikakšnih obzirov.

V ono kratkotrajno idilo je namreč počila kot strela iz jasnega neba bomba, katero je vrgel v rimskem „Il Giornale d'Italia“ Virginij Gayda s svojimi „senzacionalnimi odkritji“ o organizaciji jugoslovanskih četnikov. Jugoslovansko časopisje je ogorčeno zavrnilo napade rimskega lista; Laza Marković je pojasnil generalnemu tajniku Zveze Narodov siru Ericku Drummond, da so obtožbe rimskega lista neresnične in da je dokument falzifikat, ki so ga zagrešile osebe, ki bi rade kalile odnose med Italijo in Jugoslavijo, in nato je nastopil v jugoslovanskem tisku zopet globok molk.

Kdor ne čita italijanskega časopisja, si morda misli, da se pretrgana idila med obema državama nadaljuje in da bo morda privedla celo do kakkega zakona. Toda temu ni tako. Virginij Gayda ima namreč v zalogi še precej bomb iz municijskega skladišča palače Chigi, kajti „Il Giornale d'Italia“ bruha še nadalje ogenj in žveplo proti Jugoslaviji.

Kratkotrajno idilo je tedaj smatrati za končano. Mussolini je sramežljivo ljubezensko ponudbo Jugoslavije grobo zavrnil. Kdor namreč še ne ve, temu bodi povedano, da Virginij Gayda ni nikak „tržaški dopisnik“ rimskega „Giornale d'Italia“, ki je poluoficiozno glasilo italijanskega zunanjega ministrstva, temveč njegov ravnatelj in zunanje politični zaupnik Mussolinija.

Izkazalo se je torej to, kar smo mi že od nekdaj trdili in sicer, da je vsako iskreno prijateljstvo med Jugoslavijo in današnjo imperialistično Italijo nemogoče. O eni veliki zapreki, ki onemogoča iskreno prijateljstvo med obema državama, in sicer o postopanju Italije z našo narodno manjšino, smo že govorili v eni prejšnjih številka našega lista. Toda ta zapreka ni niti edina in niti največja, kakor je to trdil neki ljubljanski list. Ne, po našem skromnem mnenju obstoja še cela vrsta drugih spornih vprašanj, ki izključujejo možnost iskrenega prijateljstva med Jugoslavijo in današnjo imperialistično Italijo. V naslednjem se hočemo mimogrede in površno dotakniti onih spornih vprašanj, ki so po našem mnenju najvažnejša.

V svoji zunanji politiki stoji fašistovska Italija predvsem na stališču, da ne sme nikdar dopustiti, da bi se pojavila na njenih severnih in vzhodnih mejah kakšna močna, konsolidirana država. Zato se tako krčevito upira priključitvi Avstrije k Nemčiji, zato skuša na vse mogoče načine ovirati politično in gospodarsko konsolidacijo Jugoslavije. Ta trditev ni nikaka izmišljotina, ampak so ponovno pisali v tem smislu tudi fašistovski listi.

Največje sporno vprašanje med obema državama pa je brez dvoma Jadran. Dokler se bo nahajala Jugoslavija v posesti Dalmacije, se Italija, ki bi rada usmerila svoj pogled in svojo akcijo na Sredozemsko morje, nikdar ne bo čutila varno. Res je, da Jugoslavija ne razpolaga in najbrže tudi ne bo razpolagala tako kmalu z vojno mornarico, ki bi se vsaj približno mogla meriti z italijansko, toda Dalmacija ima v stratežičnem pogledu tako ugodno obrežje, da more tudi današnja šibka jugoslovanska mornarica delati Italiji v slučaju vojne največje preglavice. Zato beleži Italija z največjim srdom in gnjevom vsak prirastek jugoslovanske vojne mornarice.

Z mirovnimi pogodbami sta pripadli Italiji dve veliki pristanišči na severnem Jadranu, katerih naravno zaledje pripada drugim državam, predvsem Jugoslaviji. Zato Trst le s trudom in velikimi žrtvami životari, dočim je Reka obsojena na počasno umiranje. Jugoslavija nima seveda nikakega interesa, da podpira obe mesti, ki sta ji bili ugrabljeni pred nosom, ampak si skuša ustvariti lastna pristanišča in lastno trgovsko mornarico, kar se ji je v veliki meri že posrečilo. Italija je obsojena gledati z zavistjo, kako se jugoslovanska pristanišča in jugoslovanska mornarica nadebudno razvijajo, medtem ko njena nova pristanišča in tudi trgovska mornarica (Cosulich) vedno bolj propadajo.

Pa tudi tujski promet v Jugoslaviji se nadebudno razvija in dela že resno konkurenco italijanskemu, ki je eden izmed najvažnejših gospodarskih dohodkov Italije. Število tujcev v Dalmaciji narašča vedno bolj z vsakim letom, kar pa gre večinoma na škodo italijanskih kopalšč ob Adriji. Zato zasleduje Italija z budnim očesom in zavistjo tudi razvoj jugoslovanskega tujskega prometa.

Iz teh razlogov se z vsakim dnem glasneje razlega po Italiji bojni klic „Dalmacija!“, kateremu služi onih par tisoč Italijanov in oni pretvezni italijanski spomeniki in umetnine v Dalmaciji samo za masko. Če bi se kedaj uresničili italijanski načrti, bi postala Dalmacija italijanska kolonija, ki bi bila gospodarsko uničena, kajti Italija jo potrebuje samo v toliko, da si zavaruje hrbet, da utisne propadajočemu Trstu in propadajoči Reki novo življenje in da prepreči konkurenco svojemu tujskemu prometu.

Gospodarska in kulturna ekspanzija Italije je usmerjena na Balkan, katerega proglašava v polemikah s francoskim časopisjem za izključno svoje torišče, ker se smatra v tem in tudi v marsikakem drugem pogledu za naslednico Avstrije. Največja ovira in pregrada za to njeno ekspanzijo pa ji je samosojna Jugoslavija, ki nima niti najmanjše volje, da bi se pustila zaslužniti po italijanskem kapitalu, kar bi imelo za posledico tudi politično podjarmljenje. Najlepši dokaz za to našo trditev je gnjev, s katerim je komentiral Virginij Gayda še za časa idiličnega razmerja med obema državama v svojem listu radost nekega bograjskega lista, da so prešla cementna in električna podjetja v Splitu iz italijanskih v francoske roke.

Jugoslavija je prijateljica in zaveznica Francije, dočim sta si Francija in Italija že od nekdaj

nasprotnici, pa čeprav sta se borili v svetovni vojni ramo od rami in sta si bili zaveznici. Kakor med Italijo in Jugoslavijo, tako so se vršila in se vršijo tudi med Italijo in Francijo pogajanja za sklenitev prijateljske pogodbe; toda, kakor med Italijo in Jugoslavijo, tako je tudi med Francijo in današnjo imperialistično Italijo vsako iskreno in trajno prijateljstvo nemogoče. Če bo kdaj med obema državama sklenjena prijateljska pogodba, bo ostala ravnotako mrtva črka, kakor je bila rajnka pogodba med Italijo in Jugoslavijo. Sicer pa bomo o tem razpravljali morda še v drugem, posebnem članku.

Jugoslavija se svojemu prijateljstvu s Francijo, ki ji je stala plemenito ob strani v najtežjih preizkušnjah, ne sme in ne more nikdar izneveriti, Italija pa, ki je dopuščala zase istočasno prijateljstvo z Ogrsko in Rumunijo, nikakor noče dopustiti, da bi bila Jugoslavija istočasno prijateljica Italije in Francije. Ali popolnoma moja, ali proti meni, je alternativa, ki jo stavi Italija Jugoslaviji. Saj bi bilo Italiji prijateljstvo z Jugoslavijo dragoceno predvsem za to, da bi imela zavarovan hrbet v svojih večnih sporih s Francijo.

Jugoslavija je članica male entente, katero smatra italijanska politika, opravičeno ali neopravičeno, za kreaturo Francije in ki je že zategadelj Italiji tu v peti. Kot prijateljica Italije bi morala Jugoslavija bodisi pritegniti države, ki sestavljajo malo entento, pod vpliv Italije, ali pa se od njih oddaljati. Da je tudi ta naša trditev resnična, dokazujejo članki italijanskih listov, ki so z neznanško radostjo naznanjevali konec male entente, ko se je pod vlado Averescu Mussoliniju trenutno posrečilo oddaljiti za nekaj časa Romunijo od Francije in ostalih držav male entente.

Italija je sklenila pred dvema leti zvezno in obrambno pogodbo z Albanijo. Ker je postala s to pogodbo Albanija dejansko njena kolonija, je stopila Italija s svojim čevljem na balkanski polotok in postala gospodarica nad Otrantsko ožino. Italijanski častniki vezbajo albansko armado, Italija prevaža na albansko ozemlje ogromne količine vojnega materiala in italijanski inženjerji gradijo po Albaniji stratežične ceste. V slučaju vojne bi imela Jugoslavija opraviti z Italijo tudi na albanski meji, ki je ena njenih najbolj občutljivejših točk. Jugoslavija je poskušala paralizirati ono pogodbo s sklenitvijo podobne pogodbe z Albanijo. Zogu je bil načeloma že pripravljen za sklenitev podobne pogodbe, toda na povelje Italije je moral svojo besedo umakniti. To pomeni, da se Italija nikdar ne bo odpovedala svojemu protektoratu nad Albanijo, s katerim je bil zabit klin v živo meso Jugoslavije.

Končno je Italija prijateljica Bolgarske in še večja prijateljica Ogrske, ki zahtevate revizijo mirovnih pogodb na škodo Jugoslavije. Ni izključeno, da bi se Italija za ceno jugoslovanskega prijateljstva odpovedala tem svojim prijateljstvom, toda v tem slučaju bi se Ogrska in Bolgarska obrnili na Francijo, ki bi ju drage volje izigrala proti svoji nekdanji nehvaležni zaveznici.

„Il Lavoro d'Italia“ je izrekel svoječasno sledečo trditev, ki se nam zdi, žalibože, pravilna: „Med (današnjo, op. ur.) Italijo in Jugoslavijo je mogoče samo prijateljstvo ali pa sovraštvo!“

Prijateljstvo z Italijo bi bilo po našem mnenju mogoče samo pod pogoji, če bi se Jugoslavija odrekla svoji vojni mornarici ali jo postavila pod italijansko kontrolo, ako bi Jugoslavija opustila gradnjo svojih pristanišč in svoje trgovske mornarice ter se posluževala propadajočega Trsta in umirajoče Reke, ako bi dovolila nemoteno gospodarsko in kulturno ekspanzijo Italije na Balkan in če bi se odpovedala svojemu prijateljstvu s Francijo, če bi torej postala liki Albanija italijanski protektorat.

Ker Jugoslavija tega samomora ne sme in ne more narediti, je mogoč samo drugi del gornje alternative, mogoče je samo sovražstvo, pa tudi če bi bilo, kakor še pred nekolikimi meseci, pregrnjeno s plaščem prijatejske pogodbe. Mogoče bi Mussolini ta plašč še nadalje posodil, ko bi se v Italiji vedno bolj ne utrjevalo prepričanje, da je Jugoslavija, ki jo razjedajo notranji plemenski spori in homatije ter obkrožajo zunanji sovražniki, provizorična in umetna zgradba mirovne konference, ki se bo zrušila ob prvem močnejšem sunku. Takrat pa bi znal prijateljski pakt postati neprijetna ovira za Italijo.

Kakšen naj bo odgovor Jugoslavije na te črne naklepe fašistovske Italije? — Dolžnost vseh zavednih Jugoslovanov je delati z vsemi svojimi močmi na to, da ustvarijo iz lastne države mogočno in trdno skalo, ob kateri so bodo razbile vse peklenke nakane fašizma. Zlasti je to dolžnost Hrvatov in Slovencev, ki bi bili v slučaju uresničenja fašistovskih načrtov najhujše prizadeti. Če bodo imeli vsi Jugoslovani vedno pred očmi to grozečo nevarnost, tedaj postanejo mnoge stvari, ki se jim danes zdijo važne in se radi njih prepirajo, naravnost malenkostne in smešne. Izbijejo pa naj si iz glave enkrat za vselej misel o možnosti takega prijateljstva s fašistovsko Italijo! Zavedajo naj se, da preži fašistovska Italija samo na trenutek, ko bo — po njenih računih — notranji razpad mlade države tako daleč dozorel, da bo z grabežljivo roko segla po Sloveniji, hrvatskemu Primorju in Dalmaciji! Kdor temu ne veruje, naj si prečita najnovejšo knjigo Oskarja Randija o balkanskih narodih, ki je izšla v založbi „Omnia“!

Zločini nasilnega rimskega tribunala

(O priliki procesa Kogej—Bregant.)

V svojem obtožilnem govoru proti obtožencem procesa Kogej-Bregant je glavni državni pravdnik krvavega in posebnega tribunala v Rimu komandator Dessy opravičeval strašne kazni proti obtožencem, ki so zgolj sumničeni zločini brez dokaza, s sledečo argumentacijo:

„V Julijski Pokrajini ne manjka sovražnikov fašistovskega režima. Imeli smo že in bomo še imeli razne procese proti sovražnikom režima iz te pokrajine, krivih sličnih dejanj. Ta proces je komaj prvi izmed procesov proti jugoslovanskim bandam. Nahajamo se pred nevarnim gibanjem, katero nas sicer ne more ostrašiti, pač pa impresionirati. Vse moramo napraviti, da se to gibanje zajezi in popolnoma zatire.“

Glavni razlog strašne obsodbe proti goriškim slovenskim fantom ni torej njihova večja ali manjša krivda, ampak jih je zadela strašna usoda zato, da se slovensko prebivalstvo Primorja ostraši, da preneha tiha in javna borba ter vsak odpor proti fašistovskemu režimu. Žrtvovani so obsojenci Kogej-Bregantovega procesa v svarilo in opomin celega slovenskega rodu v Primorju!

Potek procesa, kot so ga priobčili laški listi, je v marsičem nejasen radi površnosti in nerazume-

vanje ter zamenjavanja slovenskih imen od strani laških žurnalistov. Ker je občinstvu vstop v dvorano posebnega tribunala prepovedan, so seveda časnikarska poročila prirejena po navodilih cenzure. Način izpraševanja in pojmovanje o političnih strujah na Goriškem od strani goriške kvesture, popolnoma nezmožne še za izsleditev civilnih zločinov, sta pravo dejansko stanje še bolj izpačila. Zato ne bomo podali dolgih izpraševanj procesa, pač pa le dejansko stanje kot je poznano vsakemu domačinu na Goriškem.

Alojzij Bregant je le malo časa, predno je umoril Kogejja, prišel iz Libije, italijanske kolonije, kjer je bil v vojaški službi. Oblačil se je v čudno kolonijalno uniformo ter bil poznan doma v Podgori kot pustoloven, nasilen in nevaren tip. Ljudje so se ga izogibali. Hodil je po bližnji Kalvariji ter pobiral tam raztreseno municijo in orožje, streljal po cele dneve v zrak, privezoval mačke k drevesom, jih mučil ter streljal nanje. Da bi tak nenormalen, eksaltiran tip imel vpliv na druge ali pa resno pripadal h kaki stranki, je seveda izključeno. Še največ časa je pripadal italijanskim vojaškim krogom.

Ovadniška karijera Kogejja.

Umorjeni Viktor Kogej, mlad faliran dijak iz Idrije, je bil tudi po svoji strani eksaltiran, neuravnovešen tip, kot njegov morilec Bregant, samo ne tako nevarno nasilen. Čisto mlad, komaj 15—17 let star, je bil v Idriji eden izmed najekstremnejših komunistov, prvi pri kaki komunistični demonstraciji. Ko so ga pa laške oblasti za to parkrat zaprle in ker je bil brez službe in denarja, je vstopil v službo policije, postal je čisto navaden plačan policijski špijon, katerega so se vsi izogibali kot garjevo ovco. Kakor je bil poprej zagrizen komunist, tako je postal radi svojega nestrpnega, eksaltiranega značaja uničevalen in silno goreč ovaduh in špijon. Policija mu je preskrbel v ladjedelnicah v Trstu službo, katere pa ni izvrševal, ampak le prejemal plačo. Z vso silo se je vrgel na ovajanje ter silil prav radi tega v komunistične vrste. Ljudje so ga že poznali kot ovaduha, toda radi svojega prejšnjega znanja je spravil v zapor desetine in desetine ljudi, katere je obsodil rimski tribunal na strašne kazni. Ko je počistil Kogej med svojimi znanci v Trstu, ga je

goriška kvestura fiktivno nastavila pri bivšem policijskem maršalu Franchiniju. Dobival je plačo 700 lir. Čim je prišel Kogej v Gorico, se je med prebivalstvom raznesel strah: Kogej je tu. Ljudje ga še niso prav poznali. Le tam pa tu je imel kakega znanca Idričana, ki so ljudi opozarjali na Kogejja. V lokal, kamor je vstopil, povsod so gostje utihnili in onemeli ter pričeli govoriti o vremenu. Začel je vporabljeni v Gorici isto taktiko kakor v Trstu. Skušal se je približati protifašistovskim krogom. Ker je vedel, da posebno dijaštvo ne more simpatizirati s fašizmom, je hodil prisluškovat pred vrata, kjer je imelo svoje seje dijaško društvo „Adrija“. Posebno se je silil v družbo mladih dijakov Hreščakov, katere je poznal iz Idrije.

Moralno nezdravo ozračje fašistovskega režima.

Umor kraškega ovaduha Cerkenika ter silni policijski pritisk in mreža ovaduhstva so ustvarili med slovenskim in italijanskim prebivalstvom posebno psihozo: Kar se zgodi ovaduhu, se mu vse prav zgodi! — Želje, da bi ta ali oni ovaduh izginil, so rastle celo v srcih ljudi, ki so bili absolutno nezmožni vsakega nasilnega dejanja. Seveda ni bilo komunistov, ki so bili radi Kogejja zaprti po tržaških ječah, lahko pri srcu. Izrazili so potom listkov iz ječe svojim tovarišem, naj jih maščujejo. V vsem tem nezdravem in napetem ozračju, ustvarjenem od fašistovskega policijskega sistema, se je gibal nenormalni, nasilni Bregant. Vedno so mu šla po glavi kaka nasilna dejanja. Kogejja je spoznal pri nekaterih ženskah v Podgori, slišal vsepovsod, kako nevaren človek je Kogej in brž je dozorel v njem sklep: ubiti Kogejja. Kar sam se je spravil nanj. Ni postavil nobenih straž, ni rabil prav nobene pomoči. V Gosposki ulici v Gorici, kjer je stanoval Kogej, je šel sam gori, ubil Kogejja z nožem in revolverjem. Ker se je pa preveč zanesel samo nase, mu je to postalo fatalno. Begal je po strehah, ubil medpotoma še miličarja Ventina ter sam padel pod strelom orožnikov. Gotovo je, da umor ni bil organiziran, da ga je izvršil Bregant sam. Morda je komu povedal, da namerava ubiti Kogejja. Toda kaj ni vsega Bregant govoril in grozil izvršiti!

Goriška policija je pa seveda hotela izkoristiti ta umor, se rešiti neljubih ji oseb ter preprečiti, da bi se v od nje moralno zastrupljenem ozračju ne

PODLISTEK

Osip L.: Iredentista

(Konec.)

„O ne, večno pa ne. Za spremembo te dajo drugam. Na letovišče...“

„Kam?“

„Kaj jaz vem! Mene ne sprašuj! Boš že videl. — Ti!“

„Kaj je?“

„Poznaš zgodbo o Robinzonu?“

„Kaj z njo?“

„Tako boš živel Ti.“

„Kaj blebečeš?“

„Če ti dajo petka, boš zadovoljen.“

„Vrag naj te razume!“

„Ne razumeš? Ho-Ho! Boš že. Časa dovolj, da Ti pridejo misli. Mlad si še, tovariš in ne veš še, kaj pomeni ta brlog. Ko sem jaz prestopil prag, sem tudi zijal. Tudi meni so pravili storijo o Robinzonu.“

„Povej jasno!“

„Jasno? — Nu, ko sem prišel semkaj, je sedel na slamnici, kjer zdaj Ti sedi, mlad, čeden fant. Tomo so ga klicali. Bila sva si dobra prijatelja. Pa nekega dne so ga odvedli in ostal sem sam, dokler nisi prišel ti. Pobaral sem Nina, to

suho človeče, ki nam nosi menažo, kam so ga poslali. Zasmel se je Nino: Kam? Nevem. Na morje... Tedaj sem razumel pravljico o Robinzonu...“

„Zakaj so ga dali na morje?“

„Iredentist je bil, kakor jaz ali ti.“ — — — Tedaj je zarožljalo v vratih in vstopil je Nino.

„Kako je, Nino?“ je pobaral oni iz kota.

„Dobro. Po te sem prišel.“

„Po me?“

„Po te, da. Danes si na vrsti ti!“

„Tako? Nu, tovariš mladi, ali poznaš zdaj zgodbo? Žal mi je, da ostaneš sam, prijatelj, pa ne morem pomagati. Če kdo pride, pozdravi ga...“ Vstal je z ležišča in stopil k mlademu.

„Ostani zdrav! Tako se nam godi. Pravice ni. Pozdravljen!“

„Toma pozdravi,“ se je iztisnilo mlademu iz grla.

„Bom, če...“ in šla sta. Mladi je ostal sam. Naslonil se je na okno z obema rokama, zgrabil mrzlo železje in se pogledal... Rdeče strehe so ležale pod njim in modro nebo se je dvigalo preko njih. Tam zadaj pa je valovilo morje, sivkasta ravan, posejana z črnimi pikami, daleč, daleč prav na koncu, pa je rasel iz morja, tako se je zdelo mlademu, otok Toma — Robinzona...

ponavljala slična nasilna dejanja. V dobrem mesecu kar dvoje umorov ovaduhov je pač moralo centralno oblast v Rimu nagniti do tega, da je izdala odredbe za široke represivne odredbe proti vsem sovražnim osebam.

Že uro po umoru, se je debeli policijski maršal Luigi Palumbo vozil z avtom naokoli in lovil osebe, ki so bile kasneje na procesu vse obsojene. Čim so ugotovili Bregantovo osebnost, so brž pozaprlji vse ljudi, katere je kdo kdaj videl v družbi z Bregantom. Zaprlji so pa tudi v Gorici, Trstu in Idriji vse hujše nasprotnike fašizma, ki so imeli v prejšnjih časih znanje s Kogejem.

Divjaštvo maršala Palumba, strah Primorja.

Znanje s Kogejem ter Bregantom ter sovražno zadržanje napram fašizmu, sta bila edina obtežilna razloga za obsodbo obtožencev. Nobenega dokaza za sokrivdo, pomaganje ali popreje sklenjeno smrtno obsodbo Kogejja ni doprineslo izpraševanje in izsledovanje goriške kvesture. Celo ono skladišče municije na Kalvariji, glede katerega se je policija hvalila, da ga je odkrila, je bilo splošno poznano vsakemu podgorskemu otroku. Specializirani mučitelj goriške kvesture, poznan ujetnikom puljskih, tržaških in tržiških ječ, od koder so ga morali ponovno premestiti, ker mu je pretilo maščevanje mučenih, maršal Luigi Palumbo, je tudi nad temi obtoženci poskusil vsa mučilna sredstva, da bi spravil iz njih izjave, ki bi mu olajšale zgradbo procesa. Radi tega mučenja je umrl v ječi Teodor Ušaj, Avgustu Lango so pa tudi šteti dnevi in njegovo iztolčeno telo bruha neprestano kri. Predsednik tribunala mu ni dovolil pripovedovati o mučenju v ječi kot ni omenil smrti Ušajeve v ječi. Na obravnavi se je le doznalo, da sta posebno delavca Hvalič in Markič podpisala zapisnike le radi nečloveškega mučenja od strani maršala Palumba. Zato je moral ta novi inkvizitor pred tribunalom izrecno izjaviti, da sta „prostovoljno“ podpisala zapisnike. Tudi drugi obtoženci, kot n. pr. učitelj Viktor Krašna, so le malo več živi radi pretrpelih grozot in pomanjkanja v ječi. Da so obsodili Hvaliča, Markiča in Lango na trideset let ječe, ter 19 letnega dijaka Dušana Hreščaka na 27 let ječe, nima pomena. Kar je več kot pet let ne bodo ti mogli prenesti v grozotah laških ječ povsem tem kar so pretrpeli v preiskovalnem zaporu. V nas je le gotovo upanje, da se jim bodo obenem s tisoči drugih političnih obsojencev odprla v kratkem vrata ječe. Fašizem ne more trajati dolgo. Kajti z bajoneti se da vladati, ne pa dolgo na njih sedeti.

Državni pravdnik je naznanil, da se bo v kratkem času vršilo pred posebnim tribunalom še več procesov proti Slovanom iz Italije radi požiganja otroških vrtcev, umora nekega fašista, proti že toliko nesrečnim Marezigancem itd. S procesi, z zapori po parsto let ječe bomo udušili, pravi državni pravdnik, gibanje med Slovani proti fašizmu. Pa izgleda, da duha upora proti krivici in nasilju ne bo moglo med našim ljudstvom nič več ustaviti. Človek, ki je izgubil vse, materijalno in duhovno-svojevstveno, ki torej nima ničesar več izgubiti, je najbolj nevaren, ker z odporom in uporom upa nekaj pridobiti, s potrpežljivostjo je pa itak že vse izgubil.

Naš rod v Primorju živi sedaj v duhu vojne morale, v duhu skrajne obrambe, v kateri se ne izbirajo sredstva. Fašizem je napovedal Slovanom v Italiji uničenje, ti se branijo. Poleg kazenskih ekspedicij so pričela sedaj srednjeveška mučenja po ječah ter justični umori krvavega tribunala v Rimu. Strašna usoda še čaka naše ljudi, čaka jih pa tudi odrešenje...

Ponovno objavljamo odlomek pisma, ki ga je pisal eden izmed obsojenih iz ječe, katerega smo že priobčili 21. decembra 1928 v našem listu:

„Samo to vas prosim, Primorci: Ko boste brali razsodbo, verjemite, da sem nedolžen pri stvari. Verjemite, da me bo zakon sodil le iz strasti in sovraštva proti nam vsem, proti meni in proti vam.

Tovariši, bratje! V imenu bodočnosti in trpljenja, ne za korak nazaj! Bratje in sestre! Pozdravljeni!“

Miroljubne manifestacije

Tržaški visokošolci so priredili v poslednjih dneh aprila izlet v Zader. Ob svojem prihodu so položili na spomenik padlim Zadrčanom venec. Evo, kako popisuje ta prizor eden izmed udeležencev:

„Visokošolci stoje v vrsti okrog spomenika v pobožni zbranosti, ko zadoni mogočen klic „Dalmacija“, kateremu odgovarja vsa množica kot en glas „naša si“. Nosimo te globoko v svojih srcih in trdno smo odločeni, da te ne zapustimo, dokler te ne vrnemo veliki italijanski domovini, ki ti je prinesla luč omike in ki so ji verno in zvesto služili tvoji najboljši sinovi. Tržaška visokošolska mladina bo prav gotovo korakala v prvih vrstah, ko bo udarila velika ura borbe za odrešenje, na katero še vedno čaka toliko Italijanov in toliko primorskih mest.“

Skoraj v istem času je predaval v Vidmu poslanec Dudan o Dalmaciji. Tekom predavanja in po predavanju je došlo do velikih manifestacij za Dalmacijo.

Z razbojniki ali proti razbojnikom?

Pod tem naslovom je prinesel „Il Popolo di Trieste“ koncem aprila in začetkom maja nekoliko krajših, mastno tiskanih člankov, v katerih zatrjuje, da je odkril morilce miličnika Cerkvénika, in vprašuje jugoslovansko vlado, če je pripravljena jih izročiti Italiji, ker se baje nahajajo v Jugoslaviji.

Nas ta zadeva ne zanima, ker je stvar jugoslovanske vlade, da jo uredi, kakor hoče. Pač pa si dovoljujemo mi, primorski emigranti, staviti italijanski vladi isto vprašanje „z razbojniki ali proti razbojnikom“, ki ga stavi „Il Popolo di Trieste“ jugoslovanski vladi. Ne bomo govorili o nešteti umorih in zločinih, ki jih je zagrešil fašizem proti slovanskemu življu v Italiji in tudi ne o indirektnih morilcih poslanca Mateottija in župnika Minzonija, od katerih zavzemata eden prvo, drugi pa eno iz prvih mest v današnji „novi“ Italiji, ampak priklicati hočemo v spomin pozabljivega „Il Popolo di Trieste“ samo en dogodek.

Pred leti je stalo v središču tržaškega mesta ponosno poslopje, ki je nosilo napis „Hotel Balkan“. Nekega nepozabnega dne je bilo to poslopje od nahujskane sodrge polito z bencinom in izročeno plamenom. Nočemo razpravljati na tem mestu o neprecenljivi materijalni in imaterijalni škodi, ki jo je povzročila požigalska roka slovanskemu narodu v Italiji. Omenjamo samo, da je dolozno zaneteni požar zahteval tudi eno človeško žrtev. Požigalca in morilca ni bilo treba nikomur odkrivati, ker se je odkril sam, ponašajoč se očitno s svojim junaškim dejanjem. Zato nam ni treba imenovati niti njegovega imena. Požigalec in morilec ni bil niti sojen niti kaznovan. Nasprotno! Požig in umor sta mu bila lestva, po kateri je splezal do poslanca tržaškega mesta, do generalnega tajnika stranke morilcev in požigalcev in naposled do državnega podtajnika krvavega ministrskega predsednika.

Zato niti najmanj ne pričakujemo pravice od vlade, katero sestavljajo ljudje, ki imajo največ umorov in požigov na svoji vesti. Pravico bo naredilo italijansko ljudstvo, ko bo morilce in požigalce postavilo iz visokih vladnih mest tja, kamor spadajo — v ječe, po katerih ginejo danes njegovi najboljši sinovi. Pač pa strmimo nad predrznostjo glasila morilcev in požigalcev, da se drzne poštemnim ljudem stavljati podobna vprašanja.

Strahovi...

Kakor so imeli rimski imperatorji svoje preto-rijance, tako je imel tudi imperator Mussolini do nedavna svoje mušketirje. Pred nekolikimi meseci pa je bil oddelek Mussolinijeve telesne straže nenadoma razpuščen in zamenjan z oddelkom šestdesetih orožnikov, ki jih je izbral in za katere osebno jamči generalni orožniški poveljnik. Bivši mušketirji so bili po nalogu ducejevega tajnika nastavljeni po raznih bankah in državnih uradih izven Rima.

V zvezi s tem se pripoveduje še en drug zanimiv dogodek, ki se je odigral med ducejevim sprejemstvom v palači Chigi. Ko se je Duce ravno pripravljaj, da zapusti svoj urad, je ugasnila v palači električna luč. V nastali temi so se vrgli orožniki, ki so bili na straži, na policijske agente, ki so bili tudi v službi, misleč, da so to kaki nepoklicani in nevarni ljudje, ki nimajo dobrih namenov. Ker so se agenti upirali aretaciji, je došlo med njimi in orožniki do spopada, ki se je končal šele, ko je zopet zasijala električna luč in sta obe stranki še pravočasno spoznali svojo zmoto.

Simptomi gospodarske krize

Po uradni statistiki je bilo v pretekli zimi v Italiji brezposelnih nad 450.000 oseb. To število se je baje z nastopom pomladi znatno zmanjšalo. Ogromno je bilo po uradni statistiki tudi število gospodarskih polomov, ki pa se v poslednjem času radi slabega utisa v inozemstvu skuša istotako zmanjšati. Fašistovska statistika pa pozablja popraviti tudi število protestiranih in neplačanih menic, ki je znašalo v novembru 1928 60.203 in 65.796 v decembru istega leta. V januarju 1929 je to število naraslo na 69.271 in na 68.914 v februarju, ki je štel samo 28 dni.

VESTI IZ PRIMORJA

Izsiljeni fašistovski krsti.

Šolsko skrbništvo za Julijsko Krajino in Zader sporoča, da je bila dovoljena (beri: zapovedana) sprememba njihovih priimkov sledečim učiteljem in učiteljicam: Pertout Ana, Gorica v Pertini; Comandich Darija, Pazin v Comandini; Paoletich Angela, Poreč v Paoletti; Blasevich Evfemija, Poreč v Blasi; Vlacovich Ivan; Šempolaj v Valachi; Zepich Marija, Bilje v Zeppi; Paoletich Hiralij, Pazin v Paoletti; Kodelja Ivanka, Vogrsko v Codelia; Fleiss Irena, Miren v Flores; Vlacovich Kratky Julija, Šempolaj v Valacchi; Ivanovič Josip, Koper v Giovannini, i. t. d.

Namigavanja s kolom.

Tržaška fašistovska zveza sporoča, da je šolski skrbnik za Julijsko Krajino razposlal podrejenemu učiteljstvu novo okrožnico glede spremembe priimkov. V okrožnici pravi šolski skrbnik, da je njegova prejšnja okrožnica imela velik uspeh, toda navzlic temu je treba še bolj poglobiti dosedanjo akcijo za spreminjanje priimkov.

Kakor izgleda iz teh besed, je še vedno mnogo slovenskih in še več italijanskih učiteljev, ki se upirajo spremembi svojih priimkov, toda g. skrb-

nik pravi, da računa na njih zavednost in zato jim ne bo preostalo drugega, kakor ukloniti se ali pa izgubiti službo.

Poleg tega priporoča šolski skrbnik svojemu učiteljstvu, da naj vodi tudi med stariši šolskih otrok akcijo za poitalijančenje priimkov, ki jim nudi priliko, da si stečejo nove zasluge za domovino in fašizem.

Nevredneži.

Politični tajnik openskega fašja je predložil in zvezin tajnik je odobril, da se izključijo radi politične in moralne nevrednosti iz fašistovske črede sledeče garjeve ovce: Miroslav Sosič, Ivan Sosič, Andrej Malalan, Ivan Marija Furlan, Ivan Hrovatin, Martin Škerlavaj, Vincenc Malalan, Lovrenc Sošic, Karel Daneu, Alojzij Vidau, Ivan Marija Malalan, Josip Sošic, Karel Vremec, Julij Hrovatin, Ivan Milič.

Poročilo seveda ničesar ne omenja, zakaj so zgoraj omenjeni postali politično in moralno nevredni pripadati fašistovski stranki. Če bi fašizem res kaj dal na poštenje in moralo, bi jih bil moral že takoj ob sprejemu smatrati za politično in moralno nevredne, ker noben pošten in moralen človek no more biti fašist, če je Slovenec. Slovenec in fašist sta dva nezdržljiva pojma, kakor sta nezdržljiva ogenj in voda.

Verjetno je, da so bili izključeni iz fašistovske stranke, ker niso hoteli prekrstiti svojih slovenskih priimkov. Če je resnična ta naša domneva, tedaj naj jim bo odpuščen greh, da so bili nekdanji člani fašistovske stranke, ako niso bili k temu primorani.

Kinematografske vabe.

Puljski in pazinski visokošolci bodo prirejali med slovanskim prebivalstvom v Istri kinematografske predstave s kratkimi predavanji. V to svrhu bodo imeli na razpolago leteče kinematografe zavoda „Luce“, ki se ukvarja po večini s snemanjem patriotičnih filmov iz življenja priljubljenega Duceja, junaške italijanske armade in drugih fašistovskih parad. Propagandne stroške bo krilo tajništvo fašistovske stranke. Podobne predstave in predavanja nameravajo prirejati tudi v ostalih delih slovanskega Primorja.

Proti slovenski pesmi.

Z raspustom kulturnih organizacij primorskih Slovanov so bila razpuščena tudi mnogoštevilna pevska društva, ki so gojila in širila slovansko pesem med ljudstvom. Slovenskih pevskih zborov ni več, delujejo le tu pa tam še nekateri cerkveni zbori. Podučevanje slovenskega petja je prepovedano in istotako prepovedujejo kulturonošci tudi petje samo na vasi, v gostilni in drugih javnih prostorih. V duši in življenju našega ljudstva, ki je tako navezano na petje, je nastala globoka vrzel.

Tega se prav dobro zaveda tudi tržaški „Il Piccolo“, ki predlaga, da naj obnovijo fašistovske kulturne organizacije, zlasti pa „Dopolavoro“ in „Lega Nazionale“, med našim ljudstvom prejšnje pevske zборе, v katerih pa naj se poučuje samo petje furlanskih vilot in drugih italijanskih pesmi à la himna na polento. Po mnenju „Piccola“ bi bilo to eno najboljših sredstev za naše „hribovsko“ ljudstvo. Nalogo zborovodij naj bi prevzelo ljudskošolsko učiteljstvo, ki naj bi bilo za ta svoj „sveti apostolski trud“ primerno plačano.

Fašizmu ni dovolj, da vzgaja iz naše dece lutke, ki blebečejo in pojejo brez čustva in občutka v tujem jeziku nekaj, česar ne razumejo. Hotel bi vzgajati lutke tudi med odraslimi in vreči slovensko ljudstvo zopet na ono stopnjo, kjer se je nahajal pred ptdesetimi leti naš Kraševac, ko je rjul v strašni italijanščini importirane italijanske pesmi, dokler ga ni naučil slovenski učitelj prepevati lepe in zares občutene slovenske pesmi. Slo-

venski učitelj je vršil to svoje sveto apostolsko delo zastonj, italijanskega pa bo treba plačati in to po vsej pravici, ker ni težjega dela nego vlivati komu v glavo in srce nekaj, česar ne razume in občuti. „Piccolo“ pa se bo prepričal, da slovenski človek ni italijanska marioneta!

Pred prizivnim sodiščem.

Dne 4. maja se je vršila pred tržaškim prizivnim sodiščem razprava o vsklisu, ki sta ga vložila dijak Slavko Tuta in brivski pomočnik Logar proti razsodbi goriškega tribunala. Oba sta bila svoječasno obtožena, da sta razobesila ob priliki desetletnice zmage v Tolminu jugoslovansko zastavo in da sta hranila in razdeljevala abecednike „Prvi koraki“. Sodišče jima glede zastave ni moglo ničesar dokazati, pač pa sta bila obsojena radi razširjevanja „Prvih korakov“. Slavko Tuta je moral takoj odsedeti dva meseca ječe, na katero je bil obsojen, ker je bila prošnja njegovega zastopnika za izpustitev na začasno svobodo zavrnjena.

Po končanem sodnem postopanju je bilo proti Tuti uvedeno še konfinacijsko postopanje, na podlagi katerega je bil Tuta obsojen tudi na triletno konfinacijo. Zato je bil Tuta po prestani kazni odpeljan v konfinacijo na otok Lipari, kjer se tudi sedaj nahaja. V konfinacijskem odloku se je očitelo Tuti, da je izobesil v Tolminu jugoslovansko zastavo ter hranil in širil slovenske abecednike.

Prvi očitek je padel že na razpravi v Gorici in sedaj je padel tudi drugi očitek, ker sta bila Tuta in Logar pred tržaškim prizivnim sodiščem oproščena. Zato smo radovedni, če bo sedaj preklican tudi konfinacijski odlok in če bo mlademu fantu vrnjena svoboda. O kakem zadoščenju seveda niti ne govorimo!

Fašistovska podlost.

Kakor smo svoječasno poročali, so bili trije slovenski visokošolci, ki so bili radi znanih dogodkov v Škocijanu obsojeni na osem mesecev ječe, po prestani kazni izključeni iz tržaške in vseh ostalih italijanskih visokih šol. Ker niso mogli dobiti potnih listov, ni preostalo mladim fantom ničesar drugega, kot prekoračiti skrivaj mejo in nadaljevati svoje študije na kaki inozemski visoki šoli.

Med onimi visokošolci je bil tudi Gvido Vesel. Njegovi sorodniki so hoteli po njegovem odhodu dvigniti na tržaški visoki šoli njegove dokumente, ki jih jim pa univerza nikakor noče izročiti. Pač pa povzročajo v nagrado fašistovska varnostna oblast neprestane sitnosti njegovi družini. Posebno skrb posveča njegovi sestri, ki je bila na pritisk oblasti odpuščna iz svoje dosedanje službe.

Tem podlim fašistovskim bratcem ni nič prav. Ni jim prav, če slovanski inteligent študira na njihovih visokih šolah in ni jim prav, če se pod pritiskom razmer poda preko meje. Če mu pustijo, da dovrši svoje študije na italijanskih šolah, mu ne dajo kruha in tudi potnega lista ne, da si poišče kruh, ki mu ga odrekajo v tujini. Če pa študira na inozemskih učnih zavodih z namenom, da se po dokončanih študijah nastani v inozemstvu, mu tudi odrekajo potni list. Slovanski inteligent, ki hoče ostati zvest svojemu rodu in jeziku, bi moral tedaj bodisi poginiti od gladu ali pa se pogrezniti v zemljo.

Kako se fabricirajo male Italijanke?

Kakor poroča „Il Piccolo“, v kolikor se mu sme verjeti, šteje fašistovska mladinska organizacija malih Italijank na Krasu nad 3000 članic. Ker so bile vse te deklice nasiloma vpisane v organizacijo, si noče nobena iz njih kupiti članske obleke, pa čeprav je obleka sama po sebi lepa, praktična in okusna. Zato poziva italijanski list tržaške gospe, da naj se priglasijo za brezplačno

šivanje oblek, ki bodo potem podarjene kraškimi malim Italijankam. Ko se bo to zgodilo, privlečejo prav gotovo od nekod fotografski aparat, ki bo „filmal“ navdušene in brhke kraške male Italijanke. Pač komedijanti!

Prepiri za korita.

Ker je bil prejšnji politični tajnik puljske pokrajine Maracchi (Mrak) imenovan za poslanca, je moral radi nezdržljivosti obeh mest podati odstavko na mesto pokrajinskega političnega tajnika. Za njegovega naslednika na tem mestu je bil imenovan kap. Ivan Relli (Ražman). Vsi so pričakovali, da bo za političnega tajnika imenovan koprski odvetnik Nino de Petris, ki si je s preganjanjem Slovanov stekel neminljivih zaslug za fašizem. Med drugim je bil on tudi tisti, ki je insceniral znani proces proti dr. Čoku.

Črna nehvaležnost fašistovske stranke je navdušenega patriota tako ogorčila in potrla, da je po imenovanju Rellija za tajnika podal odstavko na mesto političnega podtajnika, ki ga je zavzel pred tem imenovanjem. O tem svojem koraku je obvestil istrske fašiste s posobnimi lepaki, ki so bili nalepljeni po Kopru, pa so bili takoj odstranjeni po njegovih nasprotnikih.

Mesta političnih tajnikov fašistovskih pokrajinskih zvez so namreč zelo ugledna in dohodna, ker je zvezin politični tajnik poleg prefekta najuglednejša in najuplívnejša oseba v pokrajini. Zato tvorijo med fašistovskimi hierarhi večkrat predmet ljutih sporov, ki se končajo navadno s tem, da preskrbijo nezadovoljnejšem druga mastna korita. Mogoče bo tudi Nino prišel na svoj račun.

Tržaške solze.

Pred dnevi je zapustil za vedno tržaško pristanišče lepi parnik „Venezia“, katerega je njegova lastnica, družba Tripovich prodala neki paroplovni družbi na daljnem vshodu. Parnik bo služil osebemu prometu med Hongkongom in bližnjimi pristanišči.

Parnik „Venezia“ je vzdrževal poletno morskovo zvezo med Benetkami in Trstom in je bil tržaškemu pristanišču v velik ponos. Ker se ta zveza že nekoliko let ni več rentirala, je bila družba Tripovich primorana parnik prodati.

„Piccolo“ pretaka grenke solze nad težkim udarcem, ki je zadel Trst z izgubo krasnega parnika. Naj se potolaži in naj hrani svoje solze, ker ni to niti prva niti poslednja izguba, ki jo bo objokaval odrešeni Trst!

DOPISI IZ PRIMORJA

Bovec.

Še nikoli se nam ni godilo tako dobro kakor pod fašizmom. Fašistovskih dobrot se je nasulo na nas toliko, da se je večina možkih izselila po večini v Južno Ameriko. Najnovejša dobrot fašizma pa je izpraznitev naše občinske blagajne. Imeli smo namreč vzornega podeštata Gogolija. Kakor se je dognalo, si je prilastil možakar okrog 40.000 lir iz občinske blagajne. Šolska oblast ga je odstavila in proti njemu je v teku preiskava. Ker pa vrana vrani oči ne izkljuje, se mu najbrže ne bo zgodilo nič hujšega kot da bo premeščen na kako drugo mesto, kjer ne bo skušnjava tako velika kot je bila v Bovcu.

Gorica.

Dne 20. maja se je ponovno mudil v Gorici preiskovalni sodnik posebnega tribunala v Rimu. Zasliseval je fante iz baške doline, ki so obdolženi, da so razširjevali jugoslovansko časopisje in se že dalj časa nahajajo v goriških zaporih ter se bodo morali najbrže zagovarjati pred posebnim tribunalom v Rimu.

Idrija.

Dne 23. marca so uničili varstveni organi kramarju Janezu Trevnu vse njegove sladkarije, ker so bili na srčke in druge sladkarije nalepljeni slovenski

napiši in verzi. Pa to jim ni bilo še dovolj, ampak so ga povrh tega še aretirali. Izpustili so ga šele naslednjega dne.

Pri predavanju nekega filma v Didičevem kinematografu se je pojavil na platnu tudi italijanski kralj. Ker je našim ljudem ono komedijanstvo tuje, da bi ob takih prizorih vstajali in ploskali, kakor je to običajno v Italiji, je prisotni policijski komisar prisilil ljudi, da so vstali iz svojih sedežev. Godba pa je morala zaigrati „Giovinezzi“ in kraljevsko koračnico. Naslednjega dne je prejel lastnik kinematografa g. Ivo Didič zapoved, da morajo ob takih prilikah ljudje vedno vstajati iz svojih sedežev in ploskati, godba pa mora igrati kralju „Marcia reale“, Mussoliniju pa „Giovinezza“.

Politična oblast je razpisala nagrado v znesku 5000 lir za onega, ki bi odkril oblasti tajno organizacijo, ki baje obstoja v idrijski dolini.

V slovenski vasi je orožnik, miličnik ali financar neomejen gospodar, kateremu je vse dovoljeno. V prvih dneh aprila so si pijani financarji privoščili zabavo, da so streljali iz svojih karabink in samokresov kar sredi mesta. Ena izmed izstreljenih krogel je priketela v spalnico Andreja Sedeja, kjer je običajno v stropu.

Kobarid.

Pri nas smo imeli za podeštata nekega Vopinija, ki pa ni bil finančni minister, ampak je sam imel finančnega ministra. Njegov finančni minister je bil pravi učitelj Gorup, občinski tajnik v Breginju, ki ga je zalagal z denarjem. Volpini mu je vračal svoje dolgove z nakazili iz občinske blagajne. Mesto, da bi ga djali radi teh nečednih finančnih operacij pod ključ, so ga za kazni premestili v Anhovo, mi pa smo dobili v zameno nekega polkovnika, ki je bil dosedaj podeštata v Vipavi. Ni izlučeno, da je bil naš novi podeštata premeščen k nam iz istega razloga, radi katerega je bil prejšnji premeščen v Anhovo. Ko ne bo nikjer več kaj jemati, se bo znalo zgoditi še čudo, da bodo postavili za podeštata celo domačina, toda takrat bo že prepozno.

Komen.

Kakor smo vam svoječasno že poročali, sta bila pred približno dvema meseci Otilija Kavčič iz Lipe in Anton Grobiša iz Temnice obsojena pred komenskim sodiščem vsak na 1 mesec zapora, ker sta širila knjige „Goriške Matic“e. Koncem marca se je vršila pred tribunalom v Gorici prizivna razprava, pri kateri je bila Kavčič oprostena radi pomanjkanja dokazov, dočim je bila Grobiša znižana kazni na 30 lir globe. Potemtakem se je tudi goriški tribunal postavil na gorostasno stališče, da je širjenje slovenske oblastveno dovoljene leposlovne knjige kaznjivo dejanje.

Kozana.

Naš učitelj Josip Školaris je bil o Veliki noči premeščen v stare pokrajine. Čim je učiteljica Leonida Gregori zvedela, da je njen tovariš premeščen, mu je kratkomalo zabranila vstop v šolo, pa čeprav je imel Školaris pravico in tudi dolžnost še nadalje poučevati, ker mu dekret o premeščenju še ni bil vročen. Ker se Školaris ni hotel pokoriti njeni prepovedi, je histerična Furlanka zagnala proti njemu strašen krik in vik. Tu pa so se postavili za svojega učitelja šolski otroci, ki so glasno zahtevali, da hočejo imeti slovenskega učitelja, in so pritepenko nagnali s kamenjem. Školarisa so spremljali otroci do njegovega odhoda vsak dan v šolo in iz šole. Ker je otroci sploh ne pozdravljajo izven šole, se je pritožila Gregori pri podeštatu Baiardiju v Kojskem, ki je pozval radi tega nekoliko očetov na odgovor v Kojško.

Ljubinj.

Nasilje tolminskih fašistov. Na Belo nedeljo je prišlo več tolminskih fašistov-razgrajalcev v našo vas. Med njimi je bila tudi znana tolminska „baraba“ Rudolfo Nuvoletti (še ne dolgo Oblak). Razgrajali in vpili so po vasi. Ko so se tega naveličali, so šli v prvo gostilno ter nekaj časa tam rjovel in vpili ter izzivali ljudi. Ko jim ni nihče odgovoril ter so se jim ljudje raje umaknili, so se odpravili v drugo gostilno. V tej so ravnotako razsajali in izzivali domače fante toliko časa, da jim je eden izmed fantov začel ugovarjati in jih svariti. Prav to je bila voda na njihov mlin. Skočili so pokoncu ter začeli udrihati po fantu. Ostali fantje so poskušali braniti svojega tovariša, pa so planili tudi po njih, jih pretepli in razgnali. Ko so nekateri Tolminci vprašali naslednjega dne svojega nevrednega sotržana Nuvolettija, kako je bilo, kako se je izkazal ter mu omenili, da pojdejo napadeni fantje baje tožit, je hladnokrvno odgovoril, da so že uredili vse z gospodom podeštatom.

Dva dni po onem napadu na fante sta šla na Ljubinj tolminski podeštata dr. Marsan in njegov namestnik Bosco, blagajnik podružnice „Banca d'Italia“, ter pomirila fante in potlačila vso zadevo, češ, da bi bilo grdo, ako bi bil fašist kaznovan.

Prapetno pri Tolminu.

Pretekli teden so orožniki iz Tolmina aretirali dva sedemnajstletna fanta, obrtniška učenca, in ju zaprli vsakega po pet dni v tolminske zapore. Fanta se učita obrti v Tolminu. Kot učenca morata obiskovati večerno obrtno šolo, na kateri so ju vpisali brez vsake privolitve v avangardio ter ju prisilili, da sta šla 21. aprila na miličarski nabor v Gorico. Drugi vaščanski fantje so se jima posmehovali, ko sta šla v miličarski opremi skozi vas. Fanta sta se skrivala radi sramu ter jima je bilo radi posmehovanja zelo težko. Nekega popoldne, ko sta nesla miličarsko opremo na postajo v Tolmin, sta zahtevala v uradu, da ju izbršijo iz seznama miličarjev. Stotnik pa ju je le grdo pogledal ter začel kričati nad njima. Fanta sta pa le vstrajala pri svoji zahtevi. Nekoliko dni za tem so orožniki aretirali fanta ter ju pridržali v zaporu. S tem so pač hoteli dati nekoliko strahu in poduka ostalim tovarišem, ki so radi strahopetnosti še ostali v milici.

Št. Viška gora.

Dne 7. aprila zvečer je bila skupina domačih fantov na vasi, kjer so se mirno razgovarjali. Iz gostilne so prišli orožniki, ki so brez vsakega povoda pričeli fante svatiti in pretepati. Joško Lahajnar in Stanko Prvanja iz bližnjega Prapretnega sta jo skupila s par branci, Ludvika Lapanjo p. d. Ivanovega so pa zaprli in ga v zaporu tako pretepli, da so morali poklicati zdravnika. Izgleda, da so se orožniki tako divjaško znesli nad mirnimi fanti radi nepovoljne udeležbe Št. Viške gore pri volitvah.

Vrhpolje.

Zlepa ni v celi goriški deželi kak ljudski pevovodja dosegel takih uspehov in se toliko žrtvoval kot France Premrl. Posebno po odhodu sodnika Vuge in župnika Lebana je podesetoril svoje moči. Celo srednjo vipavsko dolino je skoraj sam poučeval v cerkvenem in posvetnem petju. Zato so ga pa laške oblasti zasovražile do smrti. Ko je o priliki veličanstvenega pogreba narodnega mučenika Draga Bajca vodil par sto grl močan pevski zbor, so se oblasti vrgle z vso silo nanj. Občine so mu odpovedovale prispevke za cerkveno petje. Župniki ga niso mogli dovolj ščititi. Vrgli so ga iz cerkve v Ajdovščini. Do 10. aprila so mu še milostno dovolili orglanje. Dne 12. aprila so ga med Šturjami in Logom ustavili orožniki, ga preiskali in mu zapovedali, da se prihodnjega jutra javi v kasarni. Premrl je vedel, kolika ura bije in zato so ga orožniki drugo jutro zastonj čakali.

Vipavska dolina, polna hvaležnosti svojemu najprijaznejšemu in najpožrtvovalnejšemu pevovodju, kliče: Obilo sreče v svobodni domovini ter na skorajšnje svidenje!

Lažnjivi plebiscit

Soča.

Poleg groženj onim, ki rudarijo v Rablju, z nezaposlitvijo, oziroma odpustom iz javnih del, so posebno obetali, da bo odpravljen davek na kože, ki je skoraj popolnoma uničil kozjerejo, to za Trento najbolj donosno panogo gospodarstva. Avtomobili in vse oborožene sile so bile mobilizirane. Dajali so večji del le „da“ glasovnice, oziroma so „ne“ glasovnice romale takoj v koš. Kontrolirali so na ta način, da je en skrutinator podpisoval „da“ glasovnice, drugi pa „ne“. Glasovalo je okroglo 45% od vpisanih 301 (uradno 181, t. j. 60%, 167 „da“, 14 „ne“).

Bovec.

Poleg obljub na volivnih shodih, predvsem obljub zaposlitve pri javnih delih, so bile posebno s poudarkom izrečene grožnje vodstva rabeljskega rudnika, da izgube delo. Iste grožnje je izreklo podjetje, ki gradi elektrarne v Logu in Plužnjah ter lesno podjetje Buttolo na Žagi. Uspeh ni mogel izostati, jakejšče žene in otroci so vklonile marsikaterega trdnega moža. Iz najbolj neodvisne Čez-Soče ni šlo na volišče niti celih 20%. Miličniki so pridrli kar v cerkev na kor k pevskim vajam ter s silo odvedli pevce volit. Običajne nepravilnosti in kontrola, večji del so dajali v roke „da“ glasovnice, oziroma zmetali „ne“ glasov-

nice takoj v koš. Številna posadka in avtomobili na razpolago. Vendar jih je volilo pri prvi najmočnejši sekciji (bovški) od vpisanih 645 le 360, t. j. 55%, pa še od teh okrog 80 glasov „ne“. (Uradno je seveda volilo 477, t. j. 74%, 456 „da“, 21 „ne“). V vsej občini jih je volilo od 1173 vpisanih ca. 60%. (Uradno 924, t. j. 78%, 899 „da“, 35 „ne“.) Rudniško ravnateljstvo v Rablju je že zahtevalo od volilne komisije oziroma bovškega fašja seznam onih, ki se niso udeležili, oziroma, ki so volili „ne“.

Kobarid.

Priprave so si bile podobne po vseh vaseh: podeštata, faš. tajnik, učitelj, itd. V Kobaridu, Sužidu in Starem selu so obljublili izsušenje Blata, povsod so grozili s persekucijami. V Borjani, Potokih, kjer so povečini zidarji in cestni delavci, so jim grozili, da ne dobe dela oziroma da ga zgube. Najhujši agitator in strahovalec naših ljudi v celem Kotu pa je bil nekdanji učitelj, gostilničar Gorjup iz Borjane. V Kobaridu je agitiral in vozil ljudi zidarski mojster Volarič vulgo Metjak, v Ladrjih gostilničar Miklavčič, v Potokih zidarski mojster Lazar (sedaj Lazzari), v Svinem nekdanji grobokop Canali (ex Kanalec). Posadka desetih orožnikov, 16 miličnikov in 6 avtomobilov je oblezla vse hiše in vlačila ljudi na volišče oziroma pobirala volivne izkaznice ter pošiljala volit mladoletne in nevpisane. Ljudem so diktirali, kako naj volijo. Kako je kdo glasoval, so spoznali po štampiljki, ki so jo stavili za „da“ na pravo mesto, za „ne“ po strani. V Kobaridu so volili licencarji, vpokojenci in brezposelni, t. j. okrog 50%; v Gorjupovem pašaliku: v Borjani in Potokih 80%, v Kredu, Kamnu in Robiču 30%. V Ladrjih, Smasti, Libušnjah, Vrsnu in Krmu 20%; v Drežnici in Livku 40%. V Svinu, Sužidu, Starem selu in Idrskem pa 10—15%. Zanimiva je okolnost, da so šli od 5. do 7. ure vsi predsedniki volilnih komisij — na izprehod. Vtem času so očitvidno „volili“, kolikor je bilo potrebno, da so rešili čast občine, oziroma zdravo kožo vsem merodajnim. (Od verodostojnih se je slišalo, da je okrožnica osrednjih oblasti zahtevala minimalno 70% udeležbe pri volitvah.) Po naših podatkih je torej volilo od vpisanih 1973 le 683 volivcev, t. j. 33% (uradno: 1394, 1276 „da“, 118 „ne“, t. j. 70% udeležbe). Takoj po volitvah je zahteval zid. mojster Lazzari iz Potokov imenik onih svojih delavcev, ki so glasovali „ne“. S kakšnim namenom, ni težko uganiti.

Tolmin.

V Volčah je občinski sluga Avgust Kenda grozil ljudem, da jim pože hiše. Pridno so agitirali gostilničarji: Manfreda, Slavko Hvala in Podreka ter Lužnik iz Čiganja.

Anhovo.

„Shod“, ki se ga je udeležilo staro in mlado, na kar je občinski sluga naletel, je pripravljala volitve. Delavcem cementne tovarne je dejal govornik ob zaključku, da njega sicer na dan volitev ne bo na volišče, da pa bo točno vedel o vsem in vsakomur. V soboto 23. marca ob zaključku dela je dejal pa izrecno: Kdor ne voli „si“, zgubi delo. Po vaseh se delali ovaduh. Veleposestnik Konjedic je lazil od hiše do hiše in kazal neke papirje, da bo on pri komisiji. Zato gorje vsem, ki ne pojdejo volit za fašiste. Ljudem je jemal izkaznice, hodil sam zanje volit, oziroma pošiljal druge. Trgal je „ne“ glasovnice in hodil za ljudmi v kabine. Posebno je divjal njegov brat, posestnik iz Rodeža. Pridno sta agitirala tudi Tinta, nekdanji župan v Anhovem, in drugi Tinta, nekdanji župan v Desklah, veleposestnik Gabrielčič ter Stanko Konjedic, sin Edmunda, miličnik. Posadka: 8 orožnikov, 15 miličnikov in 3 avtobusi. Hodili so od hiše do hiše z gorjačami ter grozili, da bodo obešali ljudi, če ne pojdejo volit. Ljudi je oplasil slučaj, da je domači fant reagiral na insult miličnika, na kar so ga zgrabili in uklenjenega javno v gostilni pobili s puškinimi kopiti do nezavesti. Glasovalo je celih 500 od vpisanih 873, t. j. 57% (računati moramo na večino tovarniških delavcev, od kojih je mnogo italijanske narodnosti). Uradno seveda 603, t. j. 68%, od teh 587 „da“, 16 „ne“.

Dobrovo.

Oficijelne vabe in grožnje, da bodo čutiti pest oblasti, so vplivale posebno v Medani, kjer so na vse pretege delali falirani inženjer Zucchiatti ter učitelj Korošec iz Vedrijana, da ne omenjamo podeštata barona Codellija, ki je bil povsod in vsepovsod, prisotne grožnje konjederca D'Ottone, ki je napel vse sile v sindakatu kolonov. S tem je uspel zlasti v Fojani, kjer mu je pomagal Polenič, tajnik sindakata in vodilna duša zadruge za odkup kolonov. Na Dobrovem je divjal Romej Coceani (ex Kocijančič). Ta možak

ima dve hčeri poročeni v Jugoslaviji, eno s sodnikom Muho v Zagrebu, drugo z bančnim uradnikom v Ljubljani. (Ko prihajajo ti ljubljanski Jugoslovani domov na Dobrovo, govore med seboj laški, obiskujejo D'Ottoneja itd.) Dalje se je marljivo uveljavljal posestnik Šuc, ki ima tesne stike z D'Ottonejem, in ki je dobil dan po volitvah v nagrado koncesijo za gostilno. Zaslužno je agitiral tudi občinski tajnik Polenčič, v Biljani Jakob Morenčič, grobar in cestar Alojzij Mikulin. Že omenjeni posestnik Šuc je točil vino na račun fašistov, volivcem v nagrado, avtobus pa je vozil ljudi, ki sta jih zbrala Zucchiniati v Medani in Polenčič v Pojani. Predsednik komisije je dajal le „da“ glasovnice in „ne“ glasovnice metal v koš. Le kak redek kmet je dobil obe. Ne-glasovnice so bile brez lepila. Mnogo so jih privlekli volit iz Medane, ki niso imeli pravice. Povdariti moramo prakso, vsepovsod v veljavi, da „sumljivi“ elementi niso dobili volivne pravice in večina onih, ki so porazgubljeni po oddaljenih samotah (fašizem tja očitno še ni prišel). Ko so ovaduhi prignali številne svoje žrtve, so jih „filmali“. Zapovedali so jim, da morajo teči proti volišču. To se je zgodilo po trikrat zaporedoma (navdušena množica teče na volišče) in na filmu bo videti trikrat tolikšne množice. Morda bo videti, ako previdna roka ne bo zabrisala, tudi mnoge, ki so se potuhnili, da bi jih ne bilo videti in so jih suvali D'Ottone in učitelj Sfiligoj v ospredje. Ko je pripeljal avtobus te nesrečnike, so jih nagnali, da so tekli po dva trikrat proti avtobusu (ljudstvo se trga za prostore v avtobus, ki vozi na volišče!). — Iz Biljane in Dobrovega so volili le licencarji, ovaduhi in invalidi. Za tek pred filmom je imela vsaka vas svojo tablico. Za Biljano jo je nesel hlapec, ki so ga slučajno vjeli. Da bi Biljano oplašili, so priredili proti večeru kazensko ekspedicijo v vas: 15 miličarjev, D'Ottone, učitelj Sfiligoj in fojanski Polenčič. Obkolili so od vseh strani gostilno Emilije Kožlin, hodili po strehi in razbijali po vratih. Ko jim je odprla prestrašena ženska, so preiskali vso hišo, iskali so volivce. Ker jih ni bilo (vaščani so bili odšli že zjutraj v vinograde), so za kaznen vzeli gostilničarki obrtnico (upa joč, da bo takoj gnala vsaj vso svojo žlahto volit), a so jo prinesli dne 27. marca sami nazaj. Od vpisanih 685 je volilo okoli 390, t. j. 55% (uradno 563, t. j. 84%, vsi „da“).

Devin.

Črnosrajčniki so hodili od hiše do hiše ter vsakogar prislili, da je šel v avto. Tako so peljali volivce iz vasi: Štivan, Jamlje, Cerovlje, Medvedja vas, Sosljan, Vižovlje in Mavhanje. Že par dni prej je podeštat klical nekega volivca v urad, kjer mu je grozil, da se neudeležba smatra za protidržavnost. Kdor ne pojde volit, naj ne išče ničesar več od občinskih in drugih oblasti itd. Odlikoval se je kot agitator domačin Martinjak. Posadka je bila velika, straže povsod. Zastrazili so n. pr. stanovanje predsednika nekdanjega prosvetnega društva. Vse vaške gostilničarje je podeštat prisilil, da so dajali vsakemu volivcu po pol litra brezplačno. Dajali so sploh le „da“ glasovnice, le nekaj energičnih mladeničev si je priborilo še „ne“ glasovnico. Seveda so bili zapisani. Pod tem pritiskom se je baje udeležilo 90% volivcev.

Repentabor.

Fašisti so primorali domačega župnika Emila Vesteza, da je v cerkvi naznanil, da morajo vsi na volišče. Delovodje iz repentaborskih kamnolomov so javili delavcem, da odslove gospodarji vsakogar, ki bi ne šel volit. Posebno je zabičeval gospod Guštin, posestnik kamnoloma, svojim delavcem, da morajo voliti za fašizem. Orožniki in črnosrajčniki so lovili ljudi od hiše do hiše in jih vlačili kot živino v avtomobile. Mnogim se je zgodilo, da so dobili z žilovko po hrbtu, ker so se upirali in ugovarjali. Na volišču so dajali le „si“ glasovnice. V volivni komisiji so sedeli: Alojzij Furlan, učitelj, Anton Guštin, posestnik kamnoloma in njegov sin ter Ivan Ravbar iz Vrhpolja. Glasovalo je okrog 75% vpisanih, uradno seveda 98%, pri tem so všteti vsi mrtvi, izseljenci, bolni, v hrube ubegli, za katere je glasoval g. kapitan Grazioli. Pri vseh teh operacijah se je odlikoval posebno učitelj Alojzij Furlan.

Sv. Križ pri Trstu.

Na predvečer pred volitvami sta hodila od hiše do hiše zloglasni domačin Tence in poljski čuvaj z njim. Grozila sta, kdor ne pojde volit, izgubi delo, kmetom bo prepovedano voziti na trg v Trst, onim, ki so zadolženi, poženejo vse na boben. Poleg teh so se odlikovali še kot agitatorji domačin Ivan Cuk, Franc Potočnik, tajnik fašja Steiner in črnosrajčnik Ivan

Kibič, da ne omenjamo priseljenega Italijana Tagliavia (fašist iz nesrečne ljubezni). Ves štab je bil v prostorih komisije, od tu so se pošiljala agitatorjem navodila, kdo še ni volil. Tu so razpolagali s celim kupom volilnih izkaznic umrlih, izseljenih itd. Mladoletni, a radi dela odvisni Puntar Emil je moral iti volit za odsotnega inženjerja Nemca, poročenega z gospo Lukša iz Proseka. Slučajno je bil prisoten stari oče omenjene gospe, ko je fant volil. Starček se je zveselil, ko je slišal, da se je inženjer „vrnil“ in je seveda poizvedoval po ženi, zdravju itd. Komisija se je spogledala in so fantu namignili, naj jo pobriše. Na večer so volili še zadnji udeleženci. Dajali so sploh le „da“ glasovnice. Seveda s takimi je bilo iz Križa in Proseka 95% volivcev. Poleg posadke in agitatorjev so bili na razpolago tudi avtomobili. Na predvečer so civilno oblečeni miličniki pretepli Ivana Šegino in Ivana Kocbeka in jih vprašali, če se zavedajo, kaj je njihova dolžnost za volitve.

Kontovelj.

Kdor je dobil volilno pravico, je bil odvisen od fašistov. Pod pritiskom sindikatov, domačih in tujih agitatorjev so ljudje šli volit s teškim srcem in s skrbjo za vsakdanji kruh. Ne da bi se zavedali, za kaj sploh gre, kakor skozi meglo gledajoč, so slutili, da se godi z njimi nekaj strašno umazanega. Isto velja za Sv. Ivan, Lonjer itd.

Lonjer pri Trstu.

Lonjerci so se za volitve precej dobro izkazali. Čeprav s teškim srcem. Pa veste kako? Šli so volit kar z muziko. Ko je muzika dospela na volišče ter napravila svojo „dolžnost“, so jim tukajšnji gospodje prekrbneli udoben avtobus, naložili so nanj lonjerske patriote ter hajdi z njimi na izlet gori do Bazovice in Padriči, da bodo videli Bazovci in Padričani, kako so Lonjerci kar čez noč postali črni kot oglje. Ne zamerimo Lonjercem, da so šli volit, ker vemo, na kakem glasu so Čoki, t. j. lonjerski rod. Neodpustno pa je to, da so šli z muziko. Bolje bi bilo, da bi zaigrali „žalno koračnico“, preden so šli na volišče. Volitve so pa res bile proste, posebno za tiste, ki so šli volit na Katinaro. Rekli so jim: tu imaš dve glasovnici, ena je za „si“, druga za „no“. Tisto za „si“ vrži v žaro, ono drugo pa kar pred nami na tla, da ne bodo rekli, da nisi za nas volil. Pa naj kdo reče, da ni prostost!

Sv. Ivan pri Trstu.

Pri nas so bile kaj žalostne volitve. Skoro vsi so šli na volišče. Pa brez greha na duši. Dobro poznajo vsi italijansko 2000 letno kulturo. Žalostni so šli na volišče, turobni so se vračali domov. Brez pretiravanja lahko rečemo, da je bilo 90% volivcev nezadovoljnih. Ta dan je bilo pri nas, kakor bi vsem vse zgorelo. Seveda ne manjka tudi takih, ki so volili z navdušenjem. Kar se teh tičev tiče, prednjačita gospoda Camauli (Kamavli) in pa Jachlich (Jaklič).

Draga.

Ovaduhi in snoparji so pridno delali. V Vrhpolju je n. pr. telefoniral Angel Bahnakar, da ljudje nočejo voliti, pa so brž pridrveli z avtom iz Doline in začeli vlačiti s silo ljudi na volišče. V Dragi je vulgo „Černi“ Bab še vaškega načelnika ovadil, da ni šel volit. Najmanj se je udeležila vas Nasirc, takoj zanj Draga, nato Vrhpolje. V Gročanski je zelo močno strahoval snop. Z vsem pritiskom je volilo kakih 50% vpisanih. Dajali so le „da“ glasovnice. Pošiljali so volit neupravičence.

Boršt.

Velika posadka orožnikov in miličnikov. Predsednik komisije je ljudem kar komandiral: „To glasovnico nesite v kabino!“ Nekaj se jih je oplašilo, tudi radi kontrole glasovnic. Vendar so volili po veliki večini proti. Kljub vabam in pritisku ni glasovalo niti 50% vpisanih. Enako Ricmanje in manjše vasi.

Drobne vesti iz Primorja

Soča. Po desetih letih je vendar župnik Ciril Munič dosegel premestitev. Odšel je na svoje novo mesto v Šmarje na Vipavskem. Oblasti so mu stavile vse polno ovir, niso ga hotele nikjer priznati. Zadnjič so mu odrekle mesto v Kojskem. Sedaj so mu končno dovolile nastop službe v Šmarjah. V Sočo pride na njegovo mesto Bovčan, kaplan Anton Žagar. Župnik iz Šmarij pa bo upravljal malo duhovništvo v Št. Mavru pri Gorici.

Tomaj. Italijanska pšenica je pozebla, kar je pa domače se je dobro držala. Semenski krompir so dobili ljudje od hranilnice.

Sveto. Poročila se je gđc. Pavla della Schiava z inž. Alojzijem Kukanjo.

Korte. Po dolinah je slana osmodila črešnje, oljke so pomrznile in jih je bilo treba obsekati.

Saksid. Občinska uprava ni za nič. Ljudje so morali sami z roboto zgraditi most preko Vipave.

Skrilje. Tatovi so okradli gostilno pri Piskarju. Delo pri cerkvi ne napreduje, ker ni denarja.

Uhanje pri Ajdovščini. Most čez Vipavo trohni. Občina se ne zmeni za to in dela draga igrišča.

V Gojačah pri Črničah so blagoslovili nove zvonove.

V Sovodnjah je občinski komisar preskrbel električno razsvetlavo, sicer pa je v drugem oziru le v škodo ter se obnaša kot divjak.

V Čez-Soči so dobili dušnega pastirja v osebi g. Sava Zora.

V Medani sta obhajala zlato poroko Josip Kraševc in Katarina Kraševceva rojena Tinta.

V Števerjanu popravljajo cesto v Šcedno. Baje bodo napravili tudi cesto iz Ločnika preko Gradiškute v Lakence.

V Smasti pri Kobaridu bodo preložili cesto višje gori na polje. Radi nemarnosti oblasti že štiri leta ni bilo mogoče potovati po njej. Soča se je zajedla čisto v cesto. Seveda bodo porabili pri delu italijanske delavce, domači pa bodo gledali skozi prste.

Grobovi.

Kontovelj. Nenadoma je umrl Jožef Ferfolja. Zapustil je ženo s šestero otroci. — V Studenem je umrl mizar Ivan Lenarčič. — V Dekanih je 15. aprila umrl Ivan Grižon, ki zapušča dvoje otrok. — V Idriji so umrli: 63 letni Franc Bezeljak, načelnik gasilnega društva. — V Črnem vrhu 16 letna Marija Jež, hčerka rudniške vdove. — Na Brusovšu 71 letna vdova Apolonija Seljak. — V Čekoniku Ivan Mohorič. — Umrljivost je letos v Idriji zelo velika. Dosedaj trideset pogrebov! — V Ledinah sta umrli v tej zimi Ivan Sedej in Ivana Likar. — Radi mraza je pomrlo mnogo starih ljudi in sicer: V Godoviču Anton Bolčina, star 92 let; v Zadlogu Matej Kavčič, star 90 let; na Medvedjem brdu Martin Petrovič, star 88 let; v Črni vrhu Jernej Čuk, star 90 let; v Mrzlem logu Jera Ravnik, stara 83 let in stoletni starček Štefan Menard iz Novega sveta. — V Svetem pri Komnu je umrl 57 letni kamnosek Franc Pahor. — V Gaberjah na Vipavskem sta umrla mlad fant Stanko Koruza ter priletni mož Jožef Vitez. — V Oseku, v družini Peršič, so pokopali očeta in mater. — V Vipavi je umrl 64 let stari Ivan Ferjančič. — V Budanjah je zmečkala skala delavca Pavla Gorupa. Umrla sta tudi gospodinja Ana Ferjančič in pa Franc Hladnik. Kal nad Kanalom je izgubil svojega bivšega župana Štefana Okrogliča. — V Čepovanu je umrl stari cerkovnik France Podgornik. — Na Trnovem pri Gorici je v tej hudi zimi umrlo 11 ljudi. — V Matenji vasi so pokopali Meto Oražem, dobrotnico revežev. — V Koprivi na Krasu je umrl 91 letni Jože Gulič. — V Lokvah gospa Pavlina Srebotnjak, soprog trgovca. — V Temnici je preminulo komaj 18 letno dekle Lucija Stepančič. — V Miljah so izgubili splošno priljubljenega zdravnika dr. Ivana Marsicha. — V Ravnah pri Črničah je smrt pobrala Alojzijo Slejko. — V Dobravljah je zaspala v Gospodu Franciška Hrobat. — V Zaloščah je ovenela cvetka Ivanka Vodopivec. — V Velikih Zabljah je zapustil za vedno družino posestnik Feliks Troha. — V Gaberjah na Vipavskem sta šli skupno v grob Katarina Lisjak in Marija Vales. — V Šturjah so žalostno peli zvonovi Antonu Fegicu in pa Petru Krečiču iz Grivč. — V Biljah so pokopali kuratovo mater in 82 letno Terezijo Dominko. — V Kubedu v Istri je umrl 76 letni Anton Udovič. — V Drežnici so pa izgubili starega cerkovnika Tomaža Kranjca. — V Doljah pri Tolminu so imeli dva mrliča: Dorotejo Kutin, 16 let staro in Rajmunda Bajta. — Na Ljubinjju stari „Čajbar“ ter Andrej Pipa, po domače Berginca, sta odšla za vedno iz vasi. — Na Pečinah je Bog poklical k sebi 63 letno vdovo Terezijo Jeklin. — V Sužidu pri Kobaridu sta umrli ženi Marija Menič in Marija Kranjc. — V Ravnah pri Batah je bila do smrti povožena 73 letna Marija Bitežnik. — V Sv. Luciji so dobili vest o smrti gđcne Marije Šavli iz Drbočnika. — V Lokvah pri Trnovem je kratka bolezen ugrabila Franciško Bremec, staro 71 let. — V Potravnem so pokopali 57 letnega Štefana Makaroviča, orožnika iz Bosne.